

TRAUMA DĚTSKÝCH VÁLEČNÝCH UPRCHLÍKŮ Z UKRAJINY A JEHO DOPADY VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ

THE TRAUMA OF CHILD WAR REFUGEES FROM UKRAINE AND ITS IMPACT ON UPBRINGING AND EDUCATION

Andrea Preissová Krejčí¹, Lucie Macková², Uljana Cholodová³

¹ Fakulta veřejných politik, Slezská univerzita v Opavě, Opava

² Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

³ Fakulta filozofická, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Abstrakt

Cílem příspěvku je popsat a analyzovat příběhy dětských uprchlíků z Ukrajiny, příběhy, které samy děti napsaly. Za účelem lepšího porozumění zkušenostem, postojům a potřebám dětských uprchlíků a vyšší vnímavosti post-stresových symptomů u dětí, které uprchly před válkou. Celkem bylo analyzováno 44 vyprávění dětí a mladých lidí ve věku 7 až 20 let, převažovaly příběhy dětí do 11 let. Poukážeme na možnou provázanost nucené migrace a traumatu a zároveň chceme podtrhnout důležitost školy, v níž se může pracovat s konfliktními emocemi i s prožívaným traumatem.

Klíčová slova: *dětsí uprchlíci, trauma, exil, válka, škola*

Abstract

The aim of this qualitative study is to describe and analyze the stories of child refugees from Ukraine. We compare them with the situation of child refugees from previous conflicts in Europe to achieve a better understanding of the experiences, attitudes and needs of child refugees and to offer teaching staff a context for a higher sensitivity of post-stress symptoms in children who fled the war. A total of 44 narratives of children and young people between the ages of 7 and 20 were analyzed and most of the stories were written by children younger than 11.

Keywords: *child refugees, trauma, exile, war, school*

1 ÚVOD

Cílem našeho příspěvku je popsat a analyzovat válečné příběhy dětských uprchlíků z Ukrajiny, studie také srovnává situaci dětských uprchlíků z Ukrajiny se situací dětských uprchlíků z předchozích válečných konfliktů v Evropě. Jádrem je analýza narací dětských uprchlíků z Ukrajiny. Jakým způsobem je možné s dětmi z válečných konfliktů pracovat?

2 TEORIE

Stejně jako v jiných válkách, také na Ukrajině se traumatické zážitky nevyhýbají ženám, dětem a seniorům, tedy tzv. zranitelným skupinám obyvatel. (Knezevic & Olson, 2014). Život uprchlíků je ovlivněn stresovými faktory, které zažili během války a které lze shrnout pod termín „válečné trauma“. Školy jsou ideálním prostředím pro poskytování intervencí k řešení psychosociálních potřeb dětských uprchlíků (Murray, 2019). Ideální je zapojení tlumočnicků, kteří mohou pomoci překlenout komunikační bariéru (Szente et al., 2006). Je důležitá i podpora a zapojení pedagogů, na jejichž doporučení mohou rodiny dětí dát. Pozitivní přijetí ze strany třídy a pedagogů je důležité pro podporu sebehodnoty dětí. Podpora pozitivního vnímání vlastní kulturní a etnické identity může pomoci i v případě diskriminace ze strany kolektivu nebo depresivních symptomů (Dryden-Peterson, 2015).

3 METODOLOGIE

V průběhu měsíců května až července 2022 bylo sesbíráno 44 narací dětí a mládeže od 7 do 20 let, kteří byli nuceni emigrovat z Ukrajiny do zahraničí před nebezpečím války. Zaznamenané příběhy byly podrobeny kvalitativní analýze. Nejprve byly textové záznamy zpracovány otevřeným kódováním technikou „papír a tužka“. Následně byly z trsů kódů abstrahovány kategorie. Umístěním kategorií do kostry příběhu na základě jejich popisu bylo přistoupeno k tvorbě analytického příběhu. Vyprávění dětských uprchlíků z Ukrajiny byla komparována s příběhy dětských uprchlíků za občanské války v bývalé Jugoslávii.

4 VÝSLEDKY

Analýza narací získaných od dětí z Ukrajiny a jejich komparace s příběhy dětí z bývalé Jugoslávie ukázala, že ač se specifika těchto příběhů liší, děti v exilu sdílejí své vnímání války, emigrace a aspirací na návrat nejen mezi svými současníky, ale i napříč historickými obdobími. V naracích se opakují tato témata: touha po domově, vědomí vlastní národní identity, silné pozitivní emoce k opuštěné vlasti a k lidem, kteří v ní zůstali. Ačkoli narace vykazují určitou míru odolnosti dětských uprchlíků, nelze při jejich vzdělávání podceňovat absenci jejich podpůrných sítí, individuální potřeby a dopady nucené migrace na jejich duševní zdraví. Na základě historického srovnání se jeví jako zásadní neodtrhávat děti od jejich národní identity a jazyka. Jejich integrace nesmí být vynucována, naopak je třeba dbát na podporu udržování jejich nadnárodních vazeb.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Děti si uvědomují závažnost situace a prožití války u nich může vyústit v trauma, které se často projeví až v bezpečném prostředí a s časovým odstupem. V minulých historických obdobích se ukázalo, že přítomnost pedagogů nebo vychovatelů ze socio-kulturního prostředí uprchlíků snižuje negativní dopady nucené emigrace. Jejich zapojením do vzdělávacího procesu v hostitelské zemi je možné zmírnit jazykové bariéry a předcházet prohloubení traumat válečných uprchlíků. V případě, že toto zapojení není reálné, existují strategie pro pedagogy vedoucí k prohloubení jejich kulturní senzibility, zejména prostřednictvím rozvoje kulturních znalostí o výchozí zemi migrantů, obeznámení se se zkušenostmi uprchlíků a zintenzivnění interkulturní komunikace s nimi.

PODĚKOVÁNÍ

Velké díky patří prof. Ludmile Číževské, PhD., a Mgr. Uljaně Cholodové, Ph.D., za pomoc se sběrem příběhů a Mgr. et Mgr. Jasně Mičianové za překladatelské služby. Stejně tak jsme zavázány ukrajinským dětem a jejich zákonným zástupcům, kteří nám dali svolení k tomu jejich příběhy publikovat.